

GERONTOLOŠKO IZRAZJE

ZAKON O DOLGOTRAJNI OSKRBI

angleško: *Long-Term Care Act*

nemško: *Pflegegesetz*

Današnji evropski zakoni o dolgotrajni oskrbi so pravna regulacija sodobnega sistema dolgotrajne oskrbe, ki temelji na človeški značilnosti, da solidarno oskrbuje bolne, starostno onemogle in druge ljudi, ki so pri vsakdanjih opravilih odvisni od pomoči drugih. Povedano v prisposodbi, je zakon streha sistema dolgotrajne oskrbe v današnjih družbenih razmerah, človeška značilnost oskrbovanja pa so tla, na katerih stoji stavba tega sistema. Opredelitev pojma *zakon o dolgotrajni oskrbi* torej predpostavlja pojma *oskrbovanje* in *sistem oskrbe*. Razlikovanje teh treh pojmov je pogoj, da se razprava o zakonu o dolgotrajni oskrbi ne zaplete v slepo ulico in da sprejeti zakon doseže svoj namen, to je uspešen razvoj časa in prostoru primerne sistema oskrbe in krepitev človeške zmožnosti oskrbovanja. Zato te tri pojme opredeljujemo hkrati.

Solidarno oskrbovanje odraslega človeka, ki je odvisen od pomoči pri vsakdanjih opravilih, je specifična in bistvena lastnost človeške vrste. V fosilnih ostalinah ji sledimo v sivo davnino začetkov razvoja človeštva – pokopavanje in spoštovanje mrtvih, ki sta zadnji dejanji »oskrbe nemočnih«, pogosto postavljajo za razpoznavni znak človeka v nasprotju z fosili človeku podobnih živali. Zavestna solidarna pomoč drugim ljudem v njihovi onemoglosti je ista človeška lastnost, ki

nam omogoča tudi učinkovito in pošteno poslovno sodelovanje ter lepo sožitje v družini, v skupinah in skupnostih; ta temeljna človeška lastnost omogoča ljudem osebni in skupnostni razvoj. Sposobnost solidarnosti je ljudem prirojena, medtem ko sta način, kako jo izvajamo, in raven, kako visoko jo razvijemo, odvisna od tega, kako in koliko se solidarnosti učimo od rojstva naprej; v tem je podobna jeziku, kar ni čudno, saj je komuniciranje bistvena sestavina solidarne pomoči. Zmožnost solidarne pomoči (empatičnost, sočutje, vživljanje v drugega in sodoživljanje z njim) razvijamo najbolj s tem, ko pomagamo odraslim nemočnim ljudem. Deloma jo razvijamo tudi z oskrbo nemočnega potomstva pri njegovem odraščanju, kar pa je osnovna biološka potreba, ki jo ima človek skupno z živalmi. Ker pri sodobnem človeku slabi biološki nagon za rojevanje in oskrbo otrok, se tudi ta človeška zmožnost približuje oskrbi nemočnih odraslih ljudi – odvisna postaja od zavestne osebne odločitve ter od organiziranega sistema varstva in vzgoje v skupnosti. Izvajanje oskrbe bolnih, invalidnih in starostno onemoglih ljudi je v preteklosti usmerjala tradicija, danes je odvisno od človekove osebne odločitve, od tega, koliko imajo ljudje to zmožnost razvito ter od socialne zakonodaje in razvitosti oskrbovalne socialne mreže v določeni skupnosti.

Sistem dolgotrajne oskrbe je način oskrbovanja v določeni skupnosti. Odvisen od časa, razmer, blaginje in miselnosti; danes zlasti od tega, koliko so prebivalci o

tem ozaveščeni in informirani ter koliko imajo razvite zgoraj prikazane osebne sposobnosti za solidarno sodoživljanje z drugimi in za solidarno ravnanje v vsakdanjem sožitju. V dosedanem razvoju sistemov dolgotrajne oskrbe razlikujemo tri paradigme: tradicionalno, industrijsko in današnje integrirano skupnostno. **Tradicionalni sistem oskrbe** je deloval v kmečko-obrtniški družbi preteklih stoletij in tisočletij; v njem ljudi, ki so odvisni od pomoči drugih, oskrbuje njihova razširjena družina in sosede, majhen del pa dobrodelniške ustanove. **Industrijski sistem oskrbe** je nastal v industrijski družbi v 19. stoletju. V razmerah, ko majhna družina in mestna soseka nista mogli oskrbovati onemoglih, so to vlogo deloma prevzemale oskrbovalne ustanove, ki se po arhitekturi in organizaciji dela zgledujejo po bolnišnici in hotelu. Ozaveščena in osebno zahtevna baby boom generacija je v sedemdesetih letih 20. stoletja zaznala negativne vidike institucionaliziranega življenja in začela razvijati nove deinstitutionalizirane modele in programe **integrirane skupnostne oskrbe**. Zanja je značilno, da vključuje vse današnje možnosti družinske in druge neformalne oskrbe v osebnem odnosu, naglo se razvijajoče znanje zdravstvenih, socialnih, arhitekturne, komunikacijske, infrastrukturne in drugih strok ter da je organizirana kot ena od prioritarnih nalog lokalne skupnosti – sodobna skupnostna dolgotrajna oskrba je osnovna naloga lokalne skupnosti, enako kakor otroško varstvo, komunala in druge osnovne potrebe prebivalcev kraja. Država pri tem regulira solidarni sistem, da je human, vsem enakopravno dostopen ter

finančno in kadrovsko vzdržen. V Evropi se po letu 2000 integrirana skupnostna oskrba zelo naglo razvija v obliki nacionalnih sistemov, ki jih regulira zakon o dolgotrajni oskrbi.

Zakon o dolgotrajni oskrbi je pravna ureditev sistema oskrbe, ki omogoča v današnji družbi ugodne razmere za njeno delovanje in razvoj. Bistvene značilnosti sodobnega zakona o dolgotrajni oskrbi so naslednje. Zagotavlja finančno vzdržno javno blagajno za enakopravno sofinanciranje potrebe po oskrbi. Združuje vse bistvene vidike, deležnike in vire oskrbe v integrirano skupnostno celoto. Opredeli upravičence oskrbovalnih storitev, lokalno mrežo oskrbovalnih programov in minimalne kriterije kakovosti oskrbe. Zagotavlja učinkovito kontrolo nad minimalno kakovostjo oskrbe. Vzpostavi mehanizme za razvoj oskrbovalnega sistema, da je primerljiv z razvojem na drugih področjih družbe ter deležen posebne pozornosti zaradi večanja potreb po oskrbi ob staranju prebivalstva. Omogoči lokalnim skupnostim, da učinkovito organizirajo mrežo oskrbe za svoje prebivalce. Vzpostavlja mehanizme za krepitev solidarnih sposobnosti v vsem prebivalstvu, za integracijo neformalne in formalne oskrbe ter za povezovanje oskrbovalnih storitev in sočasnim človeškim odnosom. Ti integracijski mehanizmi v zakonu so najuspešnejši način tudi za reševanje pomanjkanja kakovostnega kadra za oskrbovanje – kadrovska zdržnost oskrbe postaja ob stopnjevanju potreb po njej ena od ključnih nalog sodobnega sistema in zakona o dolgotrajni oskrbi.

J. Ramovš